

MIRADOIROS

MOSTEIROS E IGREXAS

ESPAZOS NATURAIS

RÍOS E FERVENZAS

VILAS E ALDEAS

VITICULTURA E GASTRONOMÍA

CAMIÑO DE SANTIAGO

ATURISMO ACTIVO

MUSEOS E ARTESANÍA

PLANOS CON MENOS

10 PLANS PARA DESCUBRIR A RIBEIRA SACRA

PRÓLOGO

O obxectivo de publicacións como esta é o de poñer en valor o noso patrimonio para que quen o visite aprenda a respectalo e amalo, que o perciba como un tesouro que cómpre conservar e manter intacto para as xeracións vindeiras. A Ribeira Sacra é a nosa Galicia agochada. Con esta pequena guía procuro ser por momentos embaixador desta terra, amosar o que sei dela, compartir convosco as paisaxes e os monumentos nos que tantas veces fun feliz.

Como amante de Galicia estou orgulloso de ter a ocasión de contarvos o que hai que ver nela. A través do meu blog de viaxes, no que se me coñece como Alvientooo -nome co que podedes pescudar os meus perfís nas redes sociais- comparto desde hai anos todo o que sei que Galicia ten de seu e que a distingue do resto do mundo. Aquelas paisaxes, tradicións, receitas, costumes, palabras ou xeitos de vida que conforman a nosa identidade.

Nesta guía quixen facer unha pequena escolma dos meus lugares favoritos cunha breve descrición de cada un deles; un resumo dos meus cadernos de viaxe, notas e vivencias ao longo destes anos como creador de contidos, como fotógrafo, como viaxeiro e como amante da gastronomía e da sabedoría culinaria da miña terra. A miña formación autodidacta, a miña curiosidade natural, o meu amor pola fotografía foron os mellores instrumentos para facer das miñas viaxes por varios continentes o meu xeito de vivir.

Esta é unha selección persoal de lugares que me gusta mostrar aos meus amigos cando visitan a Ribeira Sacra. Haberá moitos máis, mais tócalos a vós descubrilos e compartilos despois. Comezade polos que eu vos propoño e namoraredes desta ribeira: convídevos ao descanso, ao repouso, ao contacto coa natureza, a observar o discorrer silandeiro do río Miño - como di o poema de Manuel María «O silencio do Miño», no que a Nosa Señora lle pide ás faladoras ondas: “Río Miño, pasa caladiño: non me despertes ó meu Neniño”-. A vida vai a présa, o mundo é complicado, agasallémonos con momentos silenciosos, con destinos soñadores.

Despois de ler a guía e visitar a fermosa Ribeira Sacra, seredes cómplices do noso segredo. Vinde, percorrédea, saboreade os seus viños, coñecedes as súas xentes, escoitade o murmurio dos ríos, fotografade as paisaxes de cores. Pero deixádea como está, porque tal e como é, é perfecta.

Alviento

ÍNDICE

Miradoiros	5
Mosteiros e igrexas	13
Vilas e aldeas	36
Espazos naturais	22
Ríos e fervenzas	29
Viticultura e gastronomía	42
Turismo activo	49
Camiño de Santiago	55
Museos e artesanía	60
Plans con nenos	68

1. RUTA POLOS MIRADOIROS MÁIS ESPECTACULARES DA RIBEIRA SACRA

As beiras dos ríos Miño e Sil, ao seu paso pola Ribeira Sacra, debuxan paisaxes espectaculares que poden ser observadas desde a súa ampla rede de miradoiros.

Paisaxes de bosques, viñedos, de campos cultivados e natureza salvaxe fan desta zona un dos lugares que atesouran a esencia da Galicia máis auténtica e que incrementan o potencial desestacionalizador do destino, xa que poden ser gozados durante todo o ano, porque ademais cada estación ofrece un escenario diferente, un recendo diferente, un ambiente peculiar e singular.

Canóns naturais polos que discorren ambos os ríos onde poderemos visitar mosteiros, viñedos, fervenzas e practicar diferentes deportes vinculados ao contacto directo coa natureza.

Pintorescos recunchos coma o miradoiro do Cabo do Mundo, protagonista dunha das imaxes icónicas do río Miño –e do xeodestino Ribeira Sacra en si– ou o miradoiro dos Torgás ou Balcóns de Madrid, un dos máis populares e fotografados da zona.

Todos os miradoiros están situados en lugares estratéxicos para contemplar o curso dos ríos e admirar a inmensidade e plenitude da paisaxe, como, por exemplo, o miradoiro da Columna, desde o que podemos avistar o último meandro do río Sil ao seu paso polo concello de Parada de Sil.

Outros miradoiros contan con infraestruturas de recente creación como o das Penas de Matacás en Castro Caldelas, o do Bambán do Solpor en Nogueira de Ramuín ou o miradoiro do Duque en Monforte de Lemos. Sen dúbida, lugares espectaculares para coleccionar impresionantes fotos da estancia na Ribeira Sacra.

Miradoiro da Columna

Facer a ruta dos miradoiros é coleccionar na retina algunhas das vistas máis incríbles dun territorio que permanece case imperturbable ao paso do tempo. É, xa que logo, unha ruta moi recomendable para poder vivir de preto a natureza en estado puro e observar desde o alto o curso de ambos os ríos e a vestimenta dos bosques e ladeiras ao longo das estacións.

A Ribeira Sacra agocha recantos abraiantes para descubrir con calma á vez que viaxamos polas súas sinuosas estradas gozando da paisaxe.

PUNTOS DE INTERESE

📍 Miradoiro da Peroxa (A Peroxa)

Trátase dun miradoiro natural con vistas ao val e aos restos do castelo da Peroxa. É un dos poucos que se salvaron da Revolta Irmandiña.

📍 Miradoiro de Casdaviil (Os Peares)

Este miradoiro é o lugar perfecto para obter unha vista das tres pontes e os dous ríos desde a estrada que une Chantada e Os Peares.

Miradoiro da Capela

📍 Miradoiro da Capela (A Pobra do Brollón)

Este miradoiro colgante sitúase a máis de 600 metros de altura sobre o Sil.

Miradoiro das Penas de Matacás

📍 **Miradoiro da Galeana (A Teixeira)**

Situado entre Cristosende e Pedra do Sol, é o mellor lugar para ver o val do canón do río Mao.

📍 **Miradoiro da Grixoá (Carballedo)**

Seguindo o camiño pola aldea pasamos por diante da antiga capela ata chegar a este enclave.

📍 **Miradoiro de Santiorxo (Sober)**

Desde aquí podes ver o mosteiro de Santa Cristina de Ribas de Sil desde unha plataforma de madeira sobre o canón do Sil.

Miradoiro do Duque

📍 **Miradoiro do Duque (Monforte de Lemos)**

Situado no concello de Monforte de Lemos, desde aquí podemos ver parte do río Sil, Castro Caldelas e o embarcadoiro de Doade.

📍 **Miradoiro da Moura (Nogueira de Ramuín)**

Desde aquí abrangueremos espectaculares vistas sobre o canón do Sil, diferente doutros miradoiros da contorna.

📍 **Miradoiro do Pé do Home (Nogueira de Ramuín)**

O miradoiro do Pé do Home ten unhas vistas privilexiadas dun dos vales máis impresionantes de Galicia, ao contar cos maxestosos canóns do río Sil.

📍 **Miradoiro de Vilouxé (Nogueira de Ramuín)**

Este miradoiro de Vilouxé está entre os máis fermosos de toda a Ribeira Sacra e o canón do Sil. Aquí é, segundo o dito popular, “onde o río dá a volta”. As vistas son espectaculares.

📍 **Miradoiro do Cabo do Mundo (O Saviñao)**

Desde este lugar podemos ver unha das imaxes máis fermosas da xeografía lucense e apreciar o sistema de cultivo da vide en socalcos.

📍 **Miradoiro de Pena Pombeira (Pantón)**

Perfecto para descubrir o val de Lemos e a ribeira do Sil ourensá entre Os Peares e Parada do Sil.

Miradoiro do Cabo do Mundo

Miradoiro dos Torgás ou Balcóns de Madrid

📍 **Miradoiro dos Torgás ou Balcóns de Madrid (Parada de Sil)**

Trátase dun dos miradoiros máis impresionantes de Galicia e é, sen dúbida, o máis mediático da Ribeira Sacra.

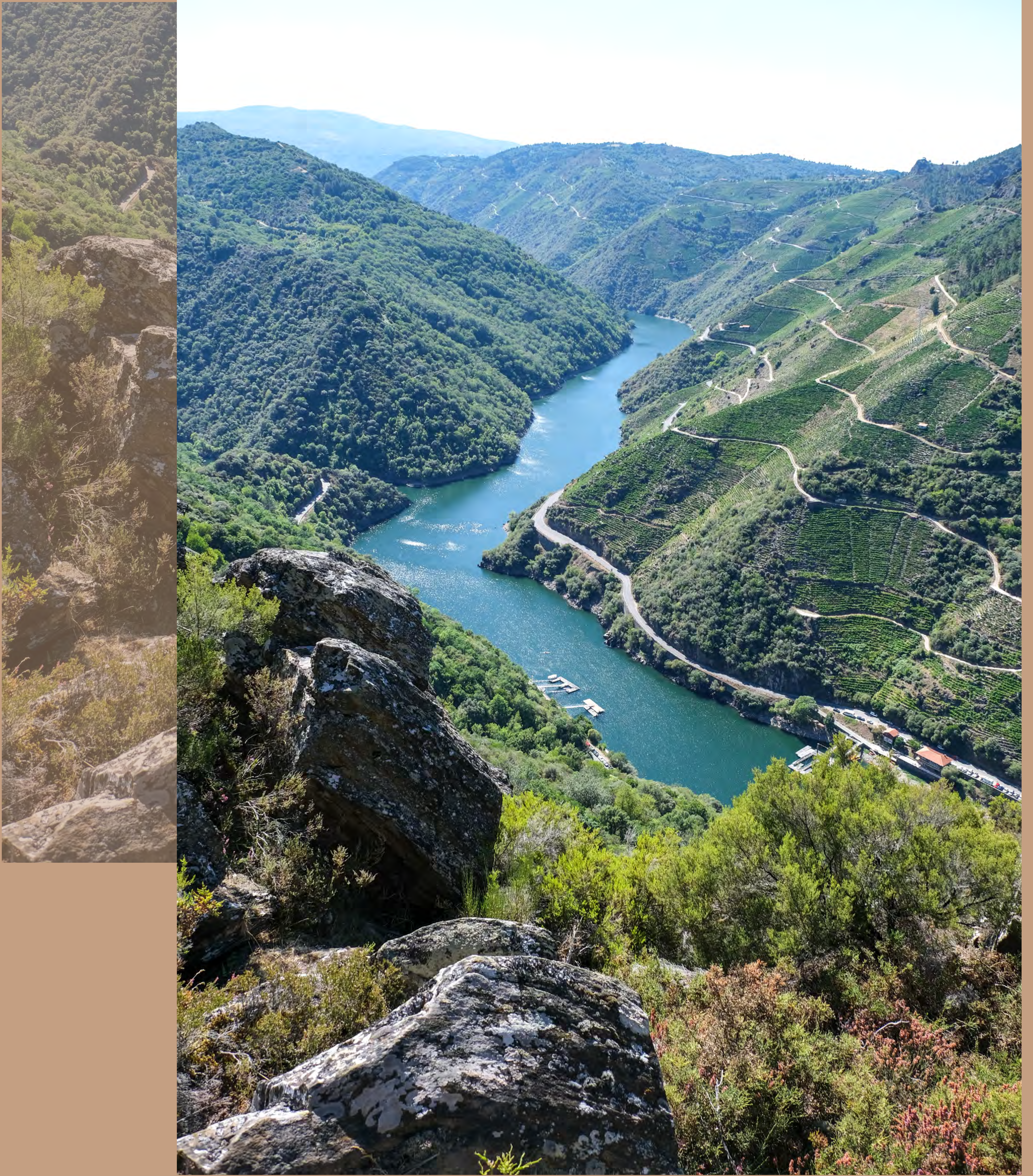
📍 **Xeomirador de Campodola**

Conta cun importante valor xeolóxico. Está constituído por unha formación xeolóxica singular con interese científico.

📍 **Miradoiro da Cubela (Ribas de Sil)**

O máis impresionante deste miradoiro é que aquí o río forma unha curva de 355°.

Miradoiro das Penas de Matacás

📍 **Miradoiro das Penas de Matacás (Castro Caldelas)**

Está situado preto de Castro Caldelas, nun alto a 550 metros sobre o río Sil.

📍 **Miradoiro de Taboada (Taboada)**

É outro lugar interesante para ver o mosteiro de Santa Cristina na outra beira do val, ademais do canón do Sil.

📍 **O Bambán do Solpor (Nogueira de Ramuín)**

Este miradoiro de recente creación converteuse nun lugar moi fotografado polos visitantes da Ribeira Sacra.

2. MOSTEIROS E IGREXAS

O nome da Ribeira Sacra deriva do latín *riparia*, zona de terra próxima a un curso de auga (ou tamén ao mar), e do tamén latino *sacrata* (sagrada). Non en balde, trátase da zona de maior concentración de mosteiros de estilo románico de Europa. Ademais da singularidade paisaxística da Ribeira Sacra, estes templos son unha das xoias que nela atopamos, repartidos ao longo de todo o territorio e con diferentes estilos arquitectónicos alén do románico: renacentista, barroco ou gótico, incluso nun mesmo edificio monacal.

Déixate seducir pola mirada máis espiritual da Ribeira Sacra e descobre parte deste patrimonio que chegou nun grande estado de conservación ata os nosos días.

Un claro exemplo desta conservación é o conxunto monacal máis antigo de Galicia, que data do ano 573: San Pedro de Rocas.

Algúns dos mosteiros que conforman este patrimonio foron convertidos en aloxamentos, coma o de Santo Estevo de Ribas de Sil e outros como o de San Salvador de Ferreira, tamén coñecido como mosteiro das Bernardas, único mosteiro feminino da Ribeira Sacra e único que aínda conserva vida monacal.

Colexio A Nosa Señora da Antiga (Monforte de Lemos)

Outro edificio monacal é o citado mosteiro de San Pedro de Rocas, situado no concello de Esgos; trátase dunha construción moi singular, ademais de pola súa antigüidade, por ofrecer a peculiaridade de estar escavado nun enorme penedo.

O percorrido polos edificios eclesiásticos conforma a Ruta dos Mosteiros, que tamén se coñece como Ruta do Románico da Ribeira Sacra.

Entre as construcións máis espectaculares están o mosteiro de Santo Estevo de Ribas de Sil, singular polo seu tamaño e localización. Está completamente restaurado e en perfecto estado de conservación. Na actualidade forma parte da Rede de Paradores de Turismo, xestionada polo Estado a través da Sociedade Paradores de Turismo de España, S.A.

Os mosteiros de Santa Cristina de Ribas de Sil, San Paio de Abeleda, Santa María de Montederramo ou Xunqueira de Espadanedo figuran entre os principais reclamos para amantes da arte e da arquitectura relixiosa. Ademais dos mosteiros, a Ribeira Sacra está trufada de pequenas igrexas ergueitas na natureza e de gran valor histórico e artístico como San Pedro de Bembibre, Santa María de Pesqueiras –cunha das pezas máis importantes da imaxinería medieval de Galicia–, Santiago de Lousada, San Xoán da Cova, Santa María de Seteventos ou San Paio de Diomondi. Todas elas de incalculable valor artístico e arquitectónico.

Santo Estevo de Ribas de Sil

Pero a Ribeira Sacra é, ademais dun epicentro da construción monástica en Galicia, un enclave máxico e lendario. Alén da etimoloxía que alude ao río e aos mosteiros como orixe do topónimo Ribeira Sacra, tamén hai estudosos que indican que, neste caso, “ribeira” podería vir de *robur*, o nome en latín da que era a árbore sacra dos celtas, o carballo, que eles denominaban *duir*.

Así, a cultura celta consideraba sagrados estes bosques, do mesmo xeito que monxes e ermitáns buscaron ao longo dos tempos o retiro e a meditación nestas terras.

A peculiaridade desta ruta reside en que os mosteiros e as igrexas da Ribeira Sacra entrelázanse coa paisaxe e a natureza. A propia orografía e vexetación forman parte deles, adórnanos, protéxenos e consérvanos para que hoxe poidan ser visitados e admirados.

PUNTOS DE INTERESE

Santo Estevo de Ribas de Sil

📍 **Capela do Ecce Homo (Bóveda)**

Ten a súa orixe no século XVII. Conserva as imaxes do Ecce Homo, Santiago peregrino.

A fachada principal está realizada en granito.

📍 **Santo Estevo de Chouzán (Carballedo)**

En 1953, con motivo da construción da presa dos Peares, o antigo templo trasládase á actual localización.

Resulta curiosa a estampa da igrexa de Chouzán encaixada na ladeira do monte.

📍 **San Xoán da Cova (Carballedo)**

Unha das xoias do románico da Ribeira Sacra, pola súa construción e pola súa localización.

Tamén foi trasladada do seu lugar orixinal debido á construción do encoro dos Peares. Orixinalmente formaba parte dun mosteiro de monxas beneditinas.

📍 **Mosteiro de San Paio de Abeleda** (Castro Caldelas)

Algúns autores afirman que se funda no século X.

O mosteiro de San Paio forma un interesante conxunto dentro da Ribeira Sacra, malia o seu estado de abandono.

San Pedro de Rocas

📍 **San Pedro de Rocas** (Esgos)

O mosteiro de San Pedro de Rocas está situado no monte Barbeirón, rodeado de formacións rochosas que puideron darlle nome a este lugar.

Outra das peculiaridades de San Pedro de Rocas é que conserva no piso da igrexa unha serie de sepulcros antropomorfos.

O campanario foi, e probablemente será, o símbolo deste mosteiro.

Mosteiro de Santa María de Montederramo

📍 **Colexio A Nosa Señora da Antiga (Monforte de Lemos)**

En pleno centro atopamos un dos edificios máis emblemáticos da vila monfortina, coñecido como “O Escorial galego”.

A fachada está realizada en granito do país e mide 110 metros.

Na antiga sacristía da igrexa, ergueita en 1699, atópanse 2 pinturas do Greco, entre outras obras de arte.

📍 **Mosteiro de Santa María de Montederramo (Montederramo)**

Declarado Ben de Interese Cultural no ano 1951, atópase na mesma vila de Montederramo.

Foi edificado entre finais do século XVI e principios do século XVII.

📍 **Mosteiro de Santo Estevo de Ribas de Sil (Nogueira de Ramuín)**

O mosteiro de Santo Estevo de Ribas de Sil foi construído entre os séculos XII e XVIII.

Desde o claustro da portería accedemos ao claustro dos Bispos, que, xunto coa igrexa, é o máis antigo que se conserva no mosteiro.

Mosteiro de Santo Estevo de Ribas de Sil

📍 **Mosteiro de San Salvador de Ferreira (Pantón)**

Como xa se indicou é o único mosteiro da Ribeira Sacra que mantén vida monacal. Tamén é coñecido como mosteiro das Bernardas, por ser reservado a estas mulleres relixiosas.

Trátase dun dos exemplares de arte románica máis interesantes da Ribeira Sacra.

Mosteiro de Santa Cristina de Ribas de Sil

📍 **Mosteiro de Santa Cristina de Ribas de Sil** (Parada de Sil)

Situado no Souto de Merilán, nunha paraxe espectacular, este mosteiro beneditino ten a súa orixe no século X.

Foi un dos mosteiros máis importantes da Ribeira Sacra durante a Idade Media.

📍 **Capela de Loio** (Cortes, Paradela)

O único que se conserva do mosteiro de Santa María de Loio; trátase dun lugar moi importante na historia do Camiño de Santiago.

No seu interior, unha imaxe do Apóstolo Santiago resume o que alí aconteceu: o nacemento da Orde dos Cabaleiros de Santiago, fundada para a protección dos peregrinos e do sepulcro do Apóstolo alá polos séculos IX-X.

📍 **Mosteiro de Santa María de Xunqueira de Espadanedo** (Xunqueira de Espadanedo)

Este mosteiro cisterciense é un dos máis visitados da Ribeira Sacra. Ten a súa orixe nun cenobio do alto medievo, que se consolida como beneditino no século XII.

Mosteiro de Santa María de Xunqueira de Espadanedo

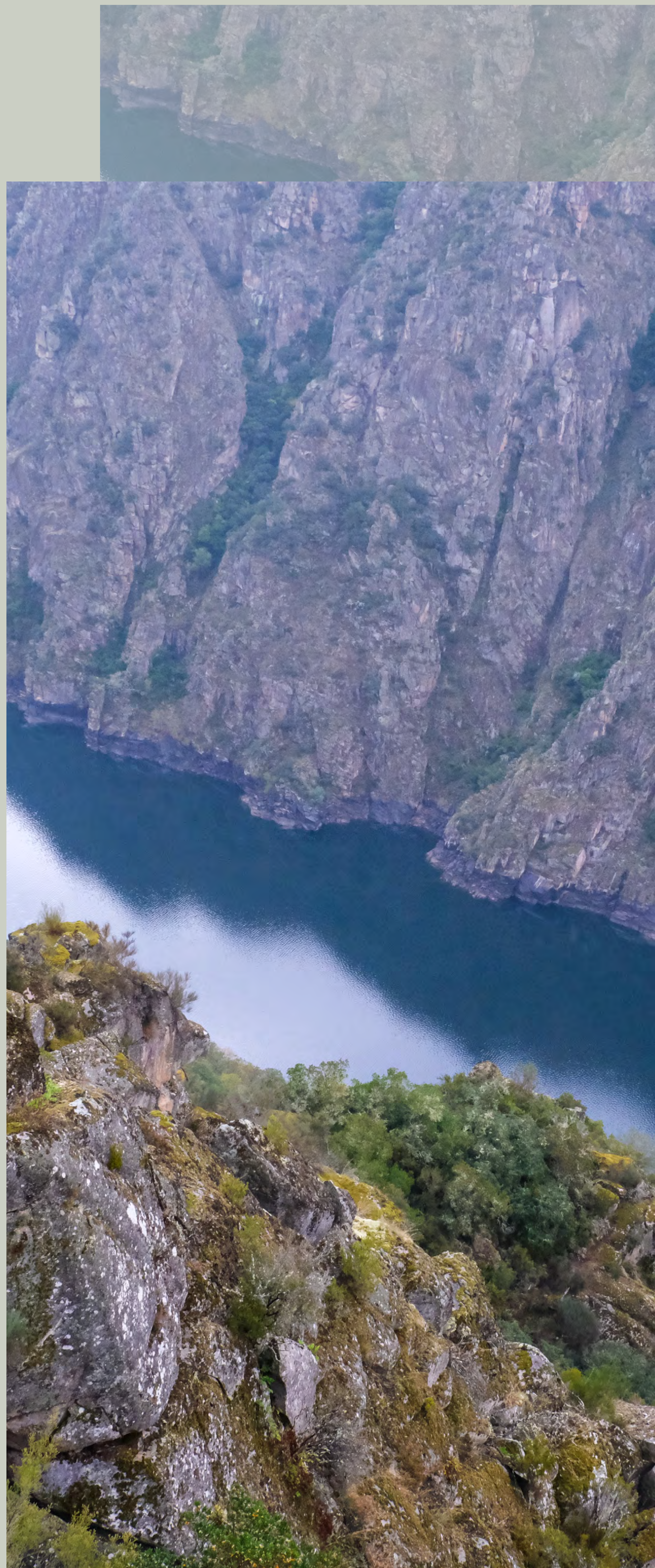
3. ESPAZOS NATURAIS

Para as persoas que procura- des natureza en estado puro; un lugar no que descansar uns días, rutas para camiñar ou simplemente unha paisaxe na que observar como se comporta a natureza ao longo das estacións, estades de sorte.

A Ribeira Sacra é un territorio rico en masa forestal e espazos naturais, cursos fluviais e preciosos recantos nos que flora e fauna conviven en plena harmonía.

O río Sil posúe a figura de protección LIC (Lugar de Importancia Comunitaria), é dicir, pertence á lista de zonas de toda Europa cun gran potencial para a restauración do seu hábitat natural pola súa riqueza e diversidade.

Así mesmo, forma parte da Rede Natura 2000, un gran conxunto de espazos naturais de toda Europa. É responsabilidade de todos contribuír á súa conservación e protección para evitar a desaparición da diversidade en especies vexetais e animais.

Río Sil

A Ribeira Sacra é unha paisaxe labrada por dous ríos principais, o Sil e o Miño. Ambos conflúen neste territorio –dise que “o Miño leva a fama e o Sil a auga”– e discorren por estas terras encaixados entre dúas paredes graníticas case verticais, que nalgún punto superan os cincocentos metros de altitude.

A orografía orixinada pola confluencia de ambos cursos fluviais creou zonas de difícil acceso, asentamentos rochosos e concentracións vexetais moi singulares.

A longa tradición vitivinícola da zona fai que esta se atope chapicada de viñedos, cun particular asentamento en terrazas ou socalcos que deu lugar á creación dunha forma única de vendimar que se coñece como “viticultura heroica” pola súa dificultade e polo escarpado e inclinado do terreo no que hai que recoller a uva mencia e trasladala para a súa transformación.

Os viños aquí producidos contan coa Denominación de Orixe Protexida Ribeira Sacra. A heroicidade do seu cultivo e vendima en

Sober

socalcos e cantís nas ladeiras das montañas outórgalles un carácter único, do mesmo xeito que a climatoloxía particular das ribeiras.

Moitos dos viñedos e paisaxes vitivinícolas pódense contemplar desde os numerosos miradoiros naturais espaxados pola Ribeira Sacra. As vistas panorámicas ao escaparate natural forman parte da experiencia de descubrir a zona. En ningún outro destino se ten tan presente a paisaxe que o envolve todo, que envolve tamén á persoa que viaxa.

De igual modo, o río é outra das sensacións para experimentar por quen visita a Ribeira Sacra. É posible navegar en catamarán polos ríos Miño e Sil: introducírmonos nela deste xeito é sen dúbida a mellor forma de descubri-la. As rutas de sendeirismo completan a experiencia de obter unha visión global e integrada dun destino protagonizado pola paraxe natural.

A natureza no seu estado máis puro espérvos.

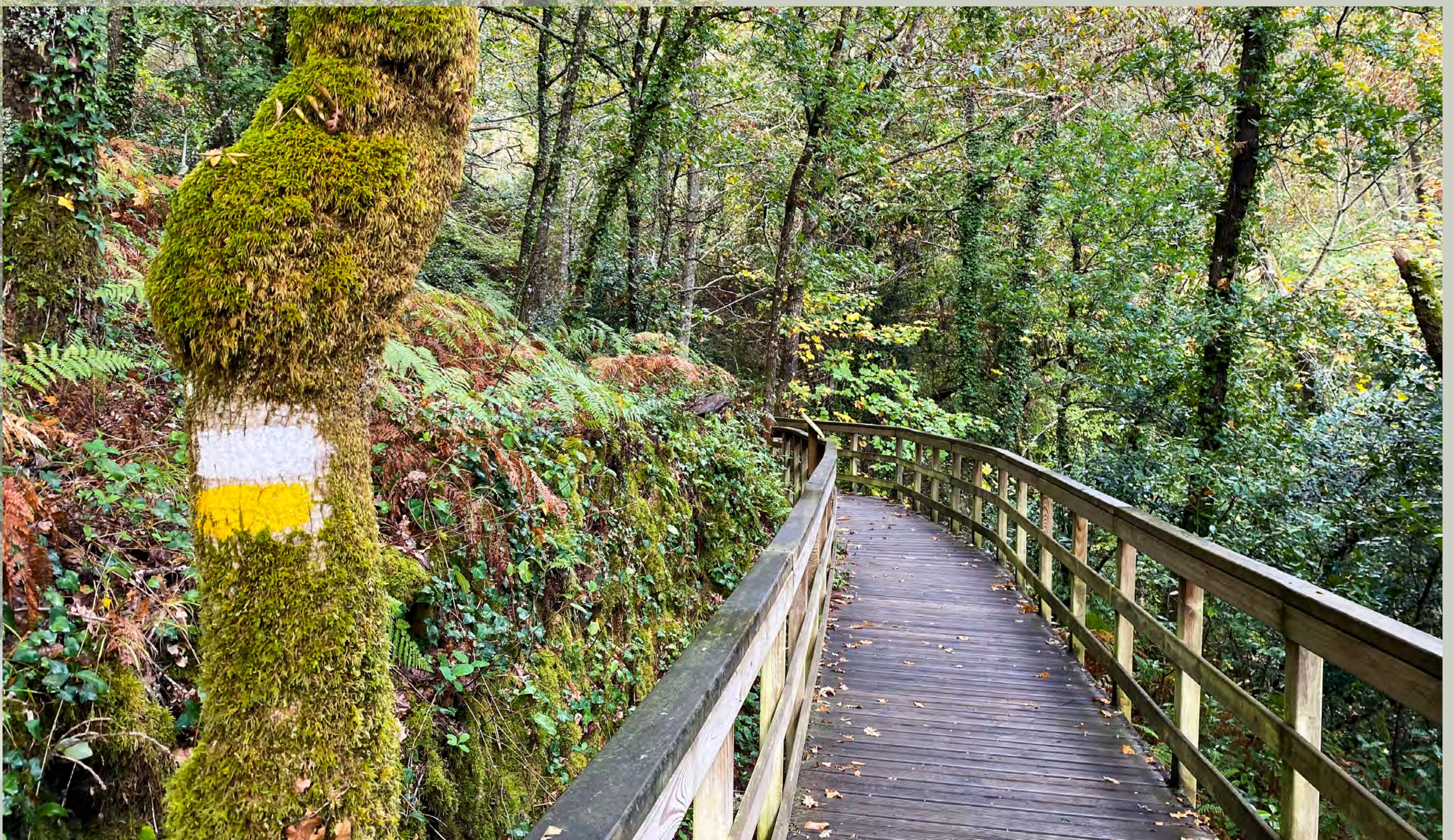
PUNTOS DE INTERESE

📍 Sobreira milenaria de Santiorxo (A Pobra do Brollón)

O seu tronco mide máis de 10 metros de diámetro e fai máis de 40 anos que non se lle quita a cortiza para unha mellor conservación da árbore.

📍 Dolmen de Abuíme (O Saviñao)

O dolmen de Abuíme atópase coa súa cámara ao descuberto. Na parroquia de Santa María de Abuíme atópanse varios túmulos neolíticos.

Pasarelas do río Mao

📍 Pasarelas do río Mao (Parada de Sil)

O percorrido comeza na fábrica da luz, unha antiga central hidroeléctrica reconvertida en albergue. Aí atópase o punto de inicio da ruta do canón do río Mao PR-G 177.

📍 Ruta das pasarelas do río Mao

A distancia total das pasarelas do Mao é de 1,8 quilómetros.

📍 Ruta da Teixeira (PR-G 224)

Outra das rutas próximas ás pasarelas do río Mao é o roteiro da Teixeira, de perfil circular con arredor de 13,7 quilómetros de dificultade media.

Castro de Castromaior

📍 Castro de Castromaior (Portomarín)

Este castro parcialmente escavado atópase pegado ao Camiño de Santiago e estivo ocupado aproximadamente ata o século I.

A Seara

📍 Ruta da Seara (Quiroga)

A Seara é un magnífico conxunto etnográfico situado na serra do Courel. Dende aquí saen varias rutas como a que chega ata a ferverenza de Vieiros.

📍 **Praia da Cova** (O Saviñao)

A praia da Cova é a zona de baño máis visitada da contorna. Esta praia do río Miño é un lugar tranquilo rodeado dunha espectacular paisaxe natural e de viñedos.

Praia da Cova

📍 **Neveiros de Xunqueira de Espadanedo** (Xunqueira de Espadanedo)

Os neveiros son unhas construcións feitas para o almacenamento, conservación e aproveitamento da neve que se empregaba para a conservación de alimentos.

A orixe destas estruturas hai que situala na Pequena Idade do Xeo, período de tempo comprendido entre mediados do século XVI e comezos do XVIII.

📍 **Muíños do Xábrega**

En pouco máis de 3 quilómetros as augas do Xábrega movían vinte e oito muíños e dous batáns. Este é o conxunto de muíños máis importante do concello de Sober.

4. RÍOS E FERVENZAS

Parte da paisaxe que conforma a Ribeira Sacra está marcada por dous grandes ríos. Eles son os protagonistas deste territorio e ao redor deles flúe a vida: falamos do Sil e do Miño.

A paisaxe da Ribeira Sacra foi labrada pola auga destes dous ríos alén do tempo e deu lugar a recantos naturais de beleza extraordinaria.

Sinuosas curvas, vales e paredes rochosas que nalgúns casos alcanzan case os cincocentos metros de altura en vertical sobre as súas augas conseguen que non deixemos de admirar cada tramo co abraio de sabernos tan pequenos nun mundo tan inmenso.

Ao longo das súas beiras atoparemos bosques, viñedos, mosteiros, vilas e unha infinidade de impresionantes recantos que nos farán voar a imaxinación e conseguirán que nos relaxemos e gocemos da Ribeira Sacra como o gran paraíso de calma e natureza que é.

A zona é tamén un referente no tocante á produción de enerxía hidráulica, xa que conta con varias presas ao longo do curso de ambos os ríos que, ademais da súa función enerxética, permiten gozar dos encoros. Existe mesmo unha ruta que permite descubrir os catro grandes encoros que se construíron na década dos 50 e 60: Belesar e Os Peares, no Miño; San Pedro e Santo Estevo, no Sil.

Unha das mellores maneiras de desfrutar da Ribeira Sacra e coñecer parte da súa paisaxe, tradicións e forma de vida é percorrermos as súas augas a bordo das embarcacións destinadas a paseos turísticos, que se atopan en diferentes lugares.

Navegar a bordo dos seus catamaráns, lanchas ou practicando deporte sobre unha piragua ou kayak poden ser magníficas opcións para gozar dunha visión diferente destas paisaxes, admirando a súa beleza desde a auga.

No país dos mil ríos, o interior ten tamén praia. As praias fluviais como a da Cova no río Miño, no municipio do Saviñao; ou a de San Clodio, en Ribas de Sil, conforman unha contorna perfecta para desfrutar dun mergullo nos cálidos veráns da zona.

Regatos, fervenzas ou fontes verten as súas augas aos dous ríos creando un ecosistema especial, como aquel do que forma parte o río Sil, que conta coa protección LIC (Lugar de Importancia Comunitaria), cun gran potencial para a restauración do seu hábitat natural pola súa riqueza e diversidade.

Ponte medieval de Vilariño Frío

A sí mesmo, forma parte da Rede Natura 2000, un gran conxunto de espazos naturais de toda Europa. Debemos contribuír entre todos á súa conservación e protección para evitar a desaparición de distintas especies vexetais e animais que habitan e se desenvolven na zona.

Ambos os ríos xúntanse na localidade dos Peares, formando un pintoresco espazo onde conflúen ademais varias vías de tren e camiños, catro concellos e dúas provincias (Lugo e Ourense). Sen dúbida, un lugar singular, máxico, como toda a aura da Ribeira Sacra: un dos lugares máis especiais da Terra.

PUNTOS DE INTERESE

Fervenza de Vieiros

📍 Os Peares (A Peroxa)

Os Peares caracterízase por ser un enclave de unión, onde se xuntan as augas dos ríos Miño e Sil e catro concellos de dúas provincias diferentes.

📍 Fervenza de Augacaída (Pantón)

Cunha grande altura, cun impresionante salto de 40 metros, é unha das fervenzas máis espectaculares da Ribeira Sacra.

Atópase preto o castro de Marce, cun precioso miradoiro natural sobre o Miño.

📍 Ponte de Barxa de Lor (A Pobra do Brollón)

Ponte de orixe romana que antigamente foi vía de acceso dos casteláns que chegaban desde León a Galicia.

Por aquí pasa o Camiño de Inverno, unha das entradas do Camiño de Santiago a Galicia.

📍 Río Mao (A Teixeira)

Recomendable facer a ruta polas pasarelas do río Mao e apreciar a beleza deste espazo natural.

📍 Ponte de Lumeares (A Teixeira)

Ponte medieval e antigo camiño de Lumeares a Castro Caldelas. Ten un único arco oxival duns 8 metros de lonxitude e data dos séculos XVIII-XIX.

Ponte de Barxa de Lor

Ponte Vella de Monforte

Ponte Vella (Monforte de Lemos)

A tradición di que é de orixe romana, pero foi reconstruída polo mestre Pedro Rodríguez a finais do século XVI.

Ponte de Vilariño Frío (Montederramo)

Foi construída sobre o río Mao no século III. É unha das pegadas da vía romana que unía Astorga e Braga.

📍 Fervenza de Vieiros (Quiroga)

Preto da estrada que vai de Vieiros a Ferramulín, o río Selmo forma un ecosistema de espectacular beleza e aquí atópase esta fervenza con máis de 20 metros de altura.

Fervenza de Vieiros

📍 Montefurado (Quiroga)

No século II os romanos, por orde de Traxano, furaron esta montaña para aproveitar o ouro que traía o río Sil.

O túnel tiña máis de 120 metros de longo pero no ano 1934, despois dun desprendemento, quedou reducido a uns 50 metros.

5. VILAS E ALDEAS

A Ribeira Sacra, xa amparada pola declaración de Ben de Interese Cultural, abarca unha extensión de 180 quilómetros cadrados divididos en 22 municipios das provincias de Lugo e Ourense.

As terras que a conforman están sucadas por dous ríos principais: o Sil e o Miño, en cuxas beiras se apostan multitude de aldeas, vilas e pequenos núcleos rurais habitados desde hai séculos.

Moreas de historias e lendas que se transmiten de forma oral e escrita conforman o patrimonio inmaterial das distintas xeracións que habitaron e continúan a habitar a Ribeira Sacra. Moitos dos habitantes da zona víronse obrigados a emigrar; outros continuaron traballando as terras a pesar das dificultades e da peculiar orografía dun terreo que, con todo, está favorecido por un microclima propicio para os cultivos.

Entre as vilas, núcleos e aldeas da Ribeira Sacra destacan algúns vinculados ao ferrocarril como Monforte de Lemos ou Os Peares. Do mesmo xeito, lugares como Castro Caldelas teñen a honra de figurar na listaxe das “Vilas máis bonitas de España”.

Percorrendo a Ribeira Sacra podemos descubrir un valioso patrimonio arquitectónico, cultural e etnográfico. Mostra diso son os barrios xudeus coma o de Monforte de Lemos ou as pequenas aldeas cun encanto único como a da Seara, no concello de Quiroga, xa na imponente serra do Courel.

A Seara

Introducirse na experiencia turística de visitar a Ribeira Sacra brinda a oportunidade de achegarnos a un gran número de poboacións salpicadas entre montañas e vales onde gozar e descansar en plena natureza. Os costumes e a gastronomía local dotan dun carácter extra á visita. Cada vila, as súas tradicións, os seus festexos, os seus oficios tradicionais, os seus traballos de labranza... conforman un verdadeiro tesouro ao noso alcance.

Este texto é só unha pequena aproximación, apenas un resumo dalgunhas das localidades máis singulares, quizais máis coñecidas ou promocionadas turisticamente pero, sen dúbida, a miña recomendación é que vos deixedes levar pola vosa intuición e descubrades a Ribeira Sacra con calma, observándoa, experimentando a vida nela e poñendo todas as vosas ganas en gozar do auténtico corazón verde de Galicia.

PUNTOS DE INTERESE

📍 Os Peares (A Peroxa)

Aquí unen as súas augas os ríos Miño e Sil, e aquí tamén se unen catro concellos de dúas provincias diferentes, Lugo e Ourense.

Cristosende

📍 Cristosende (A Teixeira)

Pequena aldea onde aínda é posible atopar artesás téxtiles dedicadas á conservación e promoción do traballo nos teares.

A aldea é un miradoiro natural sobre o río Sil.

Castro Caldelas

📍 **Castro Caldelas** (Castro Caldelas)

Castro Caldelas está considerada unha das vilas máis bonitas de España. É imprescindible a visita ao seu castelo e ao seu casco antigo, que foi declarado conxunto histórico-artístico en 1998.

📍 **Casco histórico de Chantada**

O seu centro histórico conserva soportais tradicionais, especialmente os da rúa do Comercio.

📍 **Aldea de Arcos** (Esgos)

É interesante percorrermos a aldea, que conta con varios hórreos, lavadoiro de pedra e unha gran eira de pedra para a malla.

Actualmente está despoboadada pero podemos atopar construcións centenarias exemplo da arquitectura tradicional galega.

A Seara (Quiroga)

No corazón da serra do Courel está a aldea da Seara, en Quiroga, provincia de Lugo. De beleza espectacular, conserva a arquitectura popular da montaña local, con rúas estreitas bordeadas por casas construídas con laxas de pedra, teitos de lousa do país e balcóns de madeira.

Está presidida pola igrexa parroquial que é anterior ao século XIII.

Encoro de Belesar

Belesar (O Saviñao-Chantada)

A aldea de Belesar ten a peculiaridade de estar dividida polo río Miño en 2 barrios.

Se miramos cara ao norte, a marxe dereita pertence ao municipio do Saviñao e a marxe esquerda ao de Chantada.

Barrio Xudeu (Monforte de Lemos)

📍 **Portomarín** (Portomarín)

A antiga vila de Portomarín foi asolagada en 1963, cando se construíu o encoro de Belesar. A vila é hoxe en día unha das emblemáticas paradas do Camiño de Santiago Francés.

📍 **Barrio Xudeu** (Monforte de Lemos)

Monforte de Lemos forma parte da Rede de Xudarías de España-Camiños de Sefarad, xa que aquí se instalou unha importante comunidade xudía na Idade Media. Non vivían apartados nun barrio concreto, senón que se instalaron na zona vella, nas ladeiras do castelo, convivindo co resto da poboación cristiá.

📍 **A Cubela** (Ribas de Sil)

A aldea da Cubela está asentada sobre unha antiga explotación aurífera romana. Salientan a súa arquitectura tradicional con vivendas de pedra avermellada e tellados de lousa.

6. VITICULTURA E GASTRONOMÍA

Sen dúbida unha das imaxes que moitas persoas teñen gravada da Ribeira Sacra é a dos seus viñedos nas escarpadas ladeiras dos ríos, onde se producen os cotizados viños da Denominación de Orixe Protexida Ribeira Sacra.

Ribeira Sacra presume de ter uns viños de excelente calidade e de estaren cultivados nunha contorna única e singular. Este cultivo remóntase a hai máis de dous milenios e foi introducido neste territorio en tempos dos romanos.

Nas ladeiras de ambos os ríos –Miño e Sil– sitúanse as vides dispostas en socalcos. Neles cultívase a vide durante todo o ano para proceder á vendima ao final de verán, unha vez que as uvas se atopan no seu punto óptimo de maduración.

Adegas Regina Viarum

A singularidade do terreo, a disposición dos socalcos e a profusión de viñas fai que a vendima se torne moi complicada e que deba realizarse de forma manual. Tanto o proceso de vendima da uva coma o transporte das caixas ou cestos polas empinadas ladeiras das montañas deron lugar á denominación deste tipo de viticultura como “viticultura heroica”. Isto débese á heroicidade do esforzo necesario para que homes e mulleres cultiven a vide durante todo o ano e obteñan dela os prezados viños que se producen na zona.

Para coñecer moito máis sobre o mundo do viño nesta rexión a mellor recomendación é facermos a Ruta do viño da Ribeira Sacra, que se estende polos 20 municipios entre o sur da provincia de Lugo e o nordés da de Ourense, e que compón o territorio da devandita denominación de orixe.

Multitude de adegas, tipos de uvas, diferentes producións e paisaxes conforman esta D.O. Ribeira Sacra, que se divide en cinco subzonas de cultivo: Chantada, Ribeira do Miño, Amandi, Ribeira do Sil e Quiroga-Bibeí.

É imprescindible complementar este percorrido achegándose ás adegas e visitando as instalacións nas que se produce e embotella o viño, descubrindo os seus viñedos e escoitando atentamente as explicacións dos guías sobre as particularidades deste territorio. E, por suposto, dedicar un tempo para catar e saborear os caldos producidos nestas terras.

A demais de probar os seus viños, convén animarse tamén a probar a súa deliciosa oferta gastronómica.

Castañas, mel, cereixas, aceites, carnes ou doces como a bica son só algúns dos produtos de altísima calidade que se incorporan ás receitas desta zona e que enxalzan a tradición culinaria local.

Ao longo do ano celébranse diferentes festas gastronómicas en moitos municipios da Ribeira Sacra nas que degustar moitos destes produtos, entre elas, as Festas do Viño de Amandi, Quiroga, Chantada, A Teixeira ou Vilachá.

Non hai que perder a ocasión de revisar se a nosa estancia coincide coas festas máis puramente enfocadas á comida tradicional da zona como a da Carne ao Caldeiro de Carballado; a da Empanada en Chantada ou a da Rosca en Sober –entre outras moitas–.

Tampouco terán escusa os *foodies* para non se achegar a probar as delicias culinarias e enolóxicas que aquí se preparan. A mellor comida natural e producida na zona regada cos viños heroicos da Ribeira Sacra conforman un trofeo sen parangón para quen se achega a descubrilos.

PUNTOS DE INTERESE

Adegas milenarias de Vilachá

📍 Adegas milenarias de Vilachá (A Pobra do Brollón)

Dise que poderían ser as adegas máis antigas da Península cunha antigüidade de máis de mil anos.

As edificacións actuais son do século XVII e XVIII. Hai corenta e dúas adegas.

📍 Chantada (Vía Romana)

Adegas situada en Belesar. Pertence á subzona de Chantada, dentro da D.O. Ribeira Sacra. Sitúase nas ladeiras da montaña, xunto aos seus viñedos, na localidade de Belesar.

📍 Museo do Viño (Monforte de Lemos)

Situado na vila de Monforte, este pequeno museo recolle en varios espazos a carón dun patio central todo o relacionado co cultivo dos viñedos na Ribeira Sacra.

Aquí tamén está a sede do Consello Regulador da D.O. Ribeira Sacra.

Museo do Viño

📍 Barca de paso

Embarcación tradicional que se usaba para cruzar os cestos coas uvas dunha beira a outra do río. Existen algunhas destas barcas, moi poucas xa, atracadas na zona. O encanto reside en investigar ata atopar algunha delas e, se for posible, probar sorte, a ver se está o barqueiro e nos leva para cruzar o río.

📍 Museo Etnográfico de Quiroga (Quiroga)

Unha pequena mostra de aspectos importantes para a vida de Quiroga e a súa contorna. Viño, aceite, mel, castañas, ferro, madeira, téxtil, tradicións e o medio natural.

📍 Regina Viarum (Sober)

Situada no corazón da Ribeira Sacra e cunhas instalacións espectaculares nas que, ademais de facer unha cata dos seus viños, poderemos coñecer todo o proceso de fabricación mentres contemplamos o discorrer do río Sil desde as súas instalacións.

Regina Viarum

O Faiado da Abadía

O Faiado da Abadía (O Saviñao)

Estupenda terraza onde gozar dunha panorámica privilexiada do río Miño e vistas espectaculares do Cabo do Mundo, un dos lugares máis emblemáticos da Ribeira Sacra.

Ecomuseo de Arxeriz

Entre as súas salas atopamos unha dedicada ao mundo do viño e á viticultura tradicional da Ribeira Sacra con diferentes utensilios e materiais que se usaron ao longo destes séculos para facer o viño.

7. TURISMO ACTIVO E SENDEIRISMO

A Ribeira Sacra é o destino perfecto para a práctica de deportes ao aire libre en plena sintonía coa natureza.

Unha contorna única e ideal para amantes do turismo activo e a natureza, pois nesta zona salientan as súas fragas, carreiros e ríos que integran unha paisaxe única en Europa.

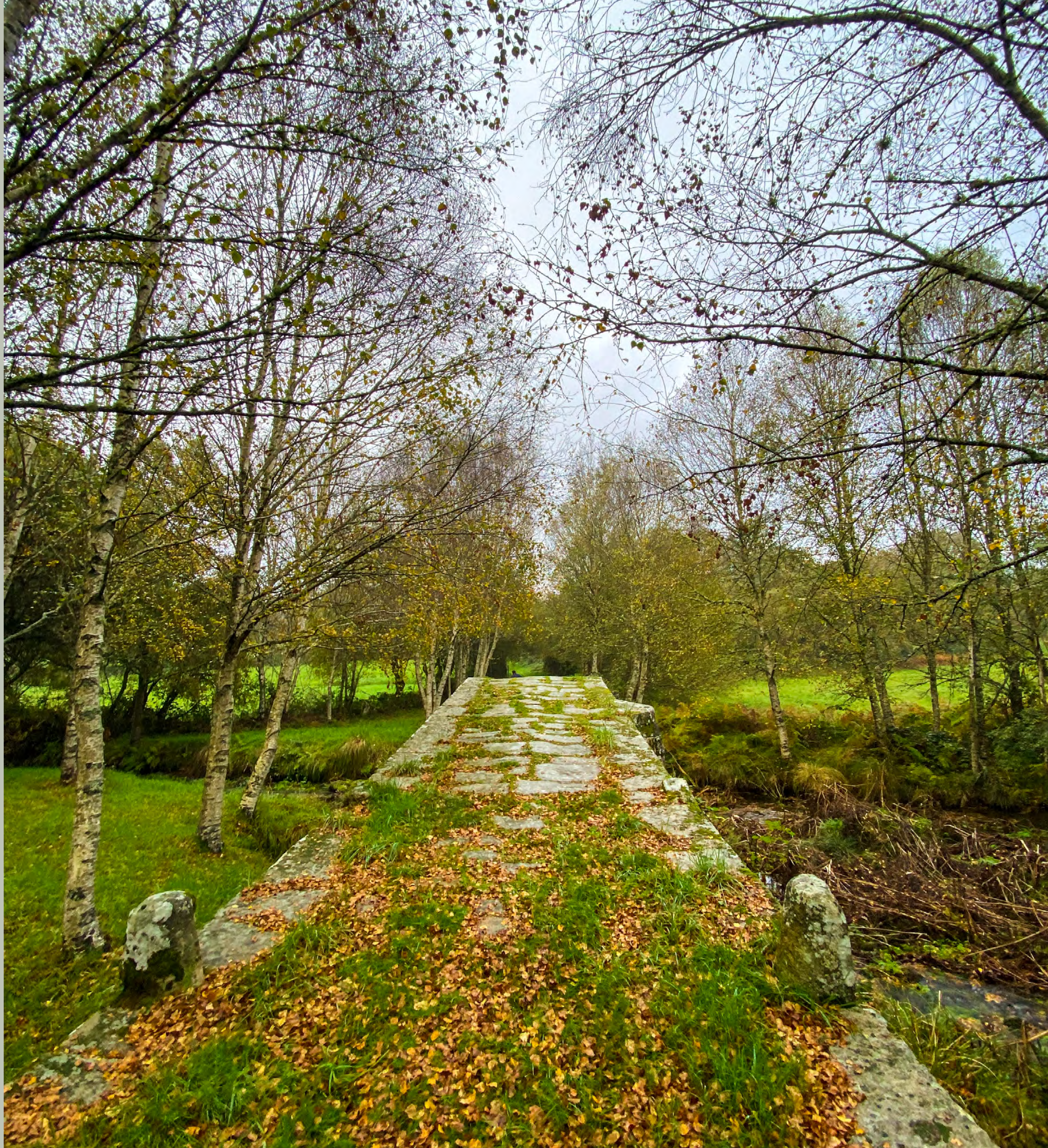
Con máis de 15 rutas de sendeirismo homologadas que percorren parte do territorio da Ribeira Sacra, existen opcións adaptadas a diferentes niveis de dificultade e de diferentes distancias.

É posible percorrer montañas, carreiros a carón dos ríos ou cruzar viñedos cultivados nas ladeiras das montañas gozando dunha paisaxe espectacular na que coñecer de cerca a denominada “viticultura heroica”.

Fervenzas, ríos, miradoiros, pontes, aldeas ou bosques milenarios atópanse ao longo destas rutas de sendeirismo que se poden realizar durante todo o ano.

Entre os maiores atractivos destas rutas está o de coñecer a biodiversidade paisaxística, observar as especies que habitan este territorio e as características de cada contorna, única en cada recuncho. A Ribeira Sacra é un espazo privilexiado neste sentido.

Camiños reais, vías romanas, corredoiras e mesmo parte do Camiño de Santiago –dúas rutas discorren por estas terras: o Camiño Francés e o Camiño de Inverno– conforman a oferta de turismo activo baseada no sendeirismo ou o *trekking*.

Tamén para os amantes da bicicleta hai, polo momento, cinco rutas homologadas de BTT.

Paseos en barco, a cabalo, rutas en *kayak* ou paseos en globo son algunhas propostas que se poden atopar na Ribeira Sacra para amantes da práctica deportiva en contornas naturais.

PUNTOS DE INTERESE

Pasarelas do río Mao

Pasarelas do río Mao (Parada de Sil)

A ruta comeza ao pé da fábrica da luz e ao longo de case 2 quilómetros poderemos contemplar a beleza deste espazo natural da Ribeira Sacra.

PR-G 224 Ruta da Teixeira (A Teixeira)

Cuns 14 quilómetros de lonxitude, esta ruta circular percorre as ladeiras dos canóns dos ríos Sil e Mao.

Río Asma (Chantada)

Ruta habilitada para persoas con mobilidade reducida onde poderemos observar a paisaxe e a natureza do municipio de Chantada.

Túnel de Montefurado (Quiroga)

En tempo dos romanos, o río Sil baixaba cargado de ouro. Por iso, no século II, o emperador Traxano mandou furar a montaña de Pena do Corvo, para aproveitar de maneira satisfactoria ese ouro do río.

Ponte de ferro (Ribas de Sil)

Esta ponte é unha das construcións máis emblemáticas de San Clodio e un dos símbolos do concello de Ribas de Sil.

Cunha lonxitude de 126 metros e 6,40 de anchura, sostense sobre dous poderosos piares de pedra nos que se apoian dous taboleiros metálicos.

Club Náutico de Mourulle (Taboada)

Situado en Taboada, desenvolve moitas actividades náuticas que atraen a públicos de todo tipo ao encoro de Belesar.

***Paddle* surf**

Na Ribeira Sacra hai varias empresas que alugan material deportivo para a práctica de deportes como o *paddle* surf. En Pincelo está unha delas.

📍 Ruta da lagoa de Lucenza (Quiroga)

Unha das rutas máis destacadas da serra do Courel con inicio na aldea da Seara.

Ruta circular de case 10 quilómetros, na que chegaremos á lagoa de orixe glaciar da Lucenza.

📍 BTT Ribeira Sacra

O Centro BTT Ribeira Sacra atópase no canón do río Sil, no límite entre as provincias de Lugo e Ourense. Están sinalizados cinco percorridos circulares e máis de 110 quilómetros de distintos niveis.

Bodega Facenda Pradio

📍 PR-G 86 Ruta dos viñedos da Ribeira Sacra

A ruta de 12 quilómetros comeza na aldea de Rosende, percorrendo parte do canón do río Cabe entre os típicos viñedos construídos sobre socalcos, que caracterizan esta zona.

Segue por Souto Novo e Hortás e descende ata chegar ao embarcadero dos Chancís no río Sil, onde remata o roteiro.

Baixada a Fervenza de Augacaida

**📍 PR-G 213 Ruta dos bosques máxicos
(Castro Caldelas)**

Unha ruta circular por algúns dos puntos paisaxísticos e monumentais do concello de Castro Caldelas.

Cun trazado deseñado para que ao camiñar poidamos gozar do patrimonio natural e monumental da recentemente recoñecida como unha das vilas máis bonitas de España.

8. CAMIÑO DE SANTIAGO

Belesar

Dúas rutas do Camiño de Santiago atravesan a Ribeira Sacra: o Camiño Francés, o itinerario xacobeo con maior tradición histórica e o máis recoñecido internacionalmente; e o Camiño de Inverno, que historicamente foi a alternativa á dureza do Camiño Francés durante a época máis fría do ano e entrada natural a Galicia desde a meseta.

O Camiño Francés discorre pola parte norte da Ribeira Sacra, entre Paradela e Portomarín. É posible camiñar esta distancia nun día, unha etapa do Camiño, sese inicia na veciña localidade de Sarria e se conclúe en Portomarín.

Apaisaxe neste percorrido é espectacular. Pero ademais, a experiencia pódese complementar coa visita a algúns dos lugares máis atractivos desta etapa, entre os que figura o castro de Castromaior, un antigo asentamento prerromano que conforma un dos xacementos arqueolóxicos da Idade de Ferro máis relevantes do noroeste da Península Ibérica.

Este antigo asentamento atópase en bo estado de conservación e está parcialmente escavado. Sitúase nunha lomba que permite unha vista panorámica da marxe dereita do río Miño.

Seguindo o Camiño chégase a Portomarín. Após atravesar o río Miño un pouco máis adiante, o peregrino atopará a igrexa de San Xoán, que ten a singularidade de que foi movida pedra a pedra desde o seu emprazamento orixinal xunto á antiga vila de Portomarín, hoxe baixo as augas do encoro.

En épocas de seca extrema é posible ver moitas construcións da antiga vila que quedaron asolagadas baixo as augas debido á citada construción do encoro de Belesar en 1962.

A outra ruta xacobeá, como dixemos, que pasa pola Ribeira Sacra é o Camiño de Inverno, polo que optaban moitos peregrinos que camiñaban ou cabalgaban ata Santiago de Compostela durante o inverno.

No Camiño Francés, ao seu paso polos Ancares e O Cebreiro, as Neves Invernais cubrían os montes e isto engadía dificultades e dureza ao camiño. Por iso moitos peregrinos optaban á súa chegada a terras de Galicia por seguir o curso do río Sil.

Esta ruta levábaos polos canóns do Sil pasando por lugares coma O Barco de Valdeorras ou Quiroga, beneficiándose así dun camiño menos dificultoso e sen nevadas.

Á súa chegada a Monforte de Lemos continuaban cara a Chantada e subían ao monte do Faro, desde o que en días de pouca néboa contéplase unha vista panorámica que abrangue territorios pertencentes ás catro provincias galegas.

O camiño continúa, xa fóra da Ribeira Sacra, cara a Lalín, pasando pola Estrada, Silleda ata alcanzar finalmente a meta da peregrinación: a tumba do Apóstolo na cripta da catedral de Santiago de Compostela.

Cada camiño a Santiago ten a súa maxia e cada peregrino unha historia que contar. É unha recomendación ineludible aproveitar estas rutas ao seu paso pola Ribeira Sacra para coñecer de cerca este territorio e as súas pegadas xacobeas, que de certo achegarán novas historias que contar á chegada a Compostela.

CAMIÑO FRANCÉS

O Camiño Francés pasa tamén pola Ribeira Sacra, concretamente polos concellos de Paradela e Portomarín. Como se indicaba anteriormente, é posible realizar este traxecto nun día, xa que vén sendo unha etapa se se inicia na veciña localidade de Sarria.

Deixando atrás este municipio o camiño avanza xa por Paradela, pasando por pequenas poboacións rodeadas en todo momento por prados e pequenas fragas.

Un pouco apartada do camiño atópase a capela de Santa María de Loio, que en orixe era parte do antigo mosteiro onde naceu a Orde Militar dos Cabaleiros de Santiago.

O peregrino deixa atrás o concello de Paradela e entra en Portomarín, cruzando o río Miño. Aquí atópase a igrexa de San Xoán, a que foi movida pedra a pedra desde o seu emprazamento orixinal xunto ao antigo Portomarín, para evitar que a cubriran as augas do encoro.

Desde aquí o camiño comeza a ascender por sucesivos outeiros e finalmente o peregrino chegará ata O Hospital, unha pequena poboación que no seu día ofrecía un hospital para peregrinos, hoxe desaparecido.

A partir de aquí o Camiño Francés abandona xa os límites de Ribeira Sacra en dirección a Compostela, pasando polos lugares de Palas de Rei e Melide.

CAMIÑO DE INVERNO

Cando chegaba a estación das nevadas e se cubrían os próximos montes dos Ancares e O Cebreiro, os camiños quedaban pechados pola neve e os viaxeiros que se dirixían a Compostela debían buscar alternativas na súa peregrinación.

Moitos deles, que desde toda Europa percorrían o Camiño de Santiago Francés, detíñanse durante o inverno en Ponferrada, mentres que outros optaban por seguir o curso do río Sil para entrar en Galicia.

Este camiño levábaos polo canón do Sil a través de distintas poboacións, como O Barco de Valdeorras, A Rúa ou Quiroga, evitando así os altos cumes que se atopaban nevados.

Máis adiante ascendían ata chegar a Monforte de Lemos, de onde pasaban ata Chantada. Despois cruzaban a serra do Faro e seguían a súa peregrinación cara a Compostela.

PUNTOS DE INTERESE

📍 Igrexa de Santa María de Ferreiros (Paradela)

Este templo está situado no lugar de Mirallos, ao mesmo pé do Camiño de Santiago.

Foi tamén hospital para acoller os peregrinos. O lugar está ligado aos cabaleiros da Orde de San Xoán.

Castromaior

📍 Castro de Castromaior (Portomarín)

Este castro parcialmente escavado atópase pegado ao Camiño de Santiago e crese que estivo ocupado aproximadamente ata o século I.

📍 Capela de Loio (Cortes, Paradela)

Na capela, unha imaxe de Santiago cóntanos a orixe da Orde dos Cabaleiros de Santiago, nacida aquí para protexer os peregrinos e o sepulcro do Apóstolo (séculos IX-X).

Desde o miradoiro é posible contemplar unhas impresionantes vistas sobre o río Miño.

9. MUSEOS E ARTESANÍA

Un territorio cunha cultura e unha tradición milenarias como a Ribeira Sacra atesoura moitos segredos. Unha parte deles consérvanse nos seus museos e espazos culturais. Poderedes coñecelos visitándoos, coñecendo as súas peculiaridades, obxectos, formas de traballo, estilo de vida e os diferentes aspectos que conforman a idiosincrasia tan singular deste territorio.

Museos coma o de Arte Sacra das Clarisas de Monforte, o Museo do Ferrocarril ou o Museo Etnográfico de Arxeriz son boa mostra da ampla oferta cultural da zona.

Durante unha estancia na Ribeira Sacra é posible descubrir lugares onde coñecer todo o proceso de produción do viño, a fabricación de obxectos artesanais, os oficios autóctonos como o de ceramista ou os produtos típicos que se producen na zona como o viño con denominación de orixe ou o aceite, que conta coa Ruta do ouro e do aceite, para descubrir o porqué do cultivo de oliveira neste territorio.

Ecomuseo Arxeriz

A Ribeira Sacra conta con espazos culturais para todos os públicos, con contido adaptado para todo tipo de viaxeiros e visitantes curiosos que se acheguen a coñecer algún dos enclaves distribuídos a longo do xeodestino.

Unha das singularidades culturais desta zona é a tradición artesanal propia, que se exemplifica na produción oleira típica desta rexión. Na zona de Gundivós (Sober) prodúcense as pezas coñecidas como “Olería de Gundivós”, unha propia tradición oleira transmitida de xeración en xeración con pezas tan emblemáticas como o seu “xerro” ou os seus diferentes deseños da olería tradicional galega que poden visitarse na reitoral de Gundivós. Esta reitoral é unha construción do século XVIII transformada en centro oleiro de cerámicas cocidas con leña e acabadas con pez.

Na parroquia de Santa María de Niñodaguia (Xunqueira de Espadanedo) traballan tamén os coñecidos como “cacharreiros” ou “xerreiros” que elaboran outra tipoloxía de cerámica tradicional coa peculiar arxila do monte do Barro en Veigachá.

Ecomuseo Arxeriz

Gundivós

Tanto as pezas de cerámica de Gundivós como as de “cheira-ría” que se elaboran no concello de Xunqueira de Espadanedo, baixo a denominación de Niñodagua, contan co selo Artesanía de Galicia, que certifica a calidade e a tradición.

Afiadores, tecedeiras, zoqueiros ou cesteiros (que elaboran obxectos de vime ou vimbio) son algunhas das profesións artesás que aínda a día de hoxe persisten en diferentes parroquias e aldeas deste territorio do interior de Galicia.

Nesta ruta de museos e artesanía pola Ribeira Sacra é posible ir atopando ao longo do camiño diferentes lugares e tradicións que conforman un legado cultural e que foi transmitido de xeración en xeración e que aínda é posible axudar a conservar.

PUNTOS DE INTERESE

Castelo de Castro Caldelas

📍 **Castelo de Castro Caldelas (Castro Caldelas)**

En 1991 este castelo foi cedido en usufruto ao Concello de Castro Caldelas, converténdose en centro cultural da comarca. Alberga ademais a oficina de turismo, a biblioteca municipal, un salón de actos e o museo etnográfico.

📍 **Centro de Interpretación da Ribeira Sacra (Esgos)**

Exposición dividida en dúas plantas que recollen explicacións dos oficios tradicionais e do mundo do viño da Ribeira Sacra.

A parte inferior queda reservada á interpretación da vida monacal no mosteiro, a paisaxe da Ribeira Sacra e a historia do lugar.

📍 Museo Casa de Bonecas (Monforte de Lemos)

Esta colección privada está formada por 24 pezas a escala 1/12, que inclúen casas e ambientes, e mais decorados con todos os detalles.

Museo do Ferrocarril

📍 Museo do Ferrocarril de Galicia (Monforte de Lemos)

Este museo ten como construción principal a “Nave da Rotonda”, un edificio con forma de ferradura con 38 vías radiais e unha ponte transbordadora xiratoria. É un conxunto único en España.

Pódense ver tamén locomotoras e vagóns de diferentes épocas. É posible visitalo con guía ou por libre.

📍 Centro do Viño da Ribeira Sacra (Monforte de Lemos)

Situado nun edificio histórico do século XVIII que anteriormente foi hospital, casino e mesmo casa do Concello.

Este centro tamén é oficina de turismo da comarca e ten anexa unha enoteca cunha gran selección de viños D.O. Ribeira Sacra.

Museo de Arte Sacra das Clarisas (Monforte de Lemos)

Recolle unha excelente colección de arte sacra do século XVII, na que destaca o Cristo Xacente e a Inmaculada de Gregorio Fernández.

Ao ser un mosteiro de clausura das Franciscanas Descalzas, a súa visita interior non está permitida, pero si ao que era a antiga enfermería.

O museo das clarisas é un dos museos de arte sacra máis importantes de toda España. Conta con varias salas de ourivaría, pintura, escultura, relicarios e ornamentos relixiosos; pezas principalmente españolas e italianas dos séculos XVI e XVII.

Torre da homenaxe (Monforte de Lemos)

Acolle unha exposición sobre a historia da torre e o seu contexto histórico. Construída entre os séculos XIII e XV, era o edificio máis importante dentro do castelo, xa que nela se celebraban as “cerimonias da homenaxe”, rito que unía ao señor co seu vasalo.

Reitoral de Gundivós (Sober)

Centro de interpretación da olería situado en Gundivós, unha aldea con gran tradición oleira.

Esta singular artesanía foi transmitida de xeración en xeración. A súa peza máis emblemática é o “xerro”.

Castelo de Maside (Ferreira de Pantón)

Esta edificación é de titularidade privada polo que non pode ser visitada.

Ecomuseo de Arxeriz

Museo Etnográfico de Arxeriz (O Saviñao)

Museo dedicado a distintos aspectos da Ribeira Sacra, con recursos patrimoniais, artesanais e relacionados coa viticultura tradicional.

Unha das salas está dedicada á cultura castrexa e en concreto á da zona de Arxeriz e ao castro situado na propia finca, cuxas escavacións pódense visitar, as cales se levaron a cabo no 2013 neste xacemento dos séculos IV a I a.C.

Casa Museo do Chocolate

📍 **Casa Museo do Chocolate de Teimende (Parada de Sil)**

Único museo do chocolate en Galicia, aquí explícase todo o proceso de fabricación tradicional do chocolate e posteriores usos.

📍 **Museo Taller de Olería Niñodaguia (Xunqueira de Espadanedo)**

Os “cacharreiros” de Niñodaguia traballan a arxila con alto contido en caolín, que xunto ás temperaturas ás que se someten as pezas na cocción dan a esta olería a cor, a lixeireza e o son que a diferencian doutras olerías.

10. PLANS CON NENOS

A mellor forma de comprender, amar e protexer a túa terra é coñecela ben desde neno. Vivir e gozar nela. Unha aposta segura para que os pequenos aprendan a valorar e a coidar da Ribeira Sacra é levalos uns días de ruta polas paisaxes e monumentos, polos camiños e os bosques, para que descubran e observen cos seus propios ollos esta zona do interior de Galicia.

A Ribeira Sacra sorprenderaos con castelos, museos, vilas, bosques autóctonos, praias fluviais e mesmo parques infantís distribuídos por toda a zona.

Instalacións coma o Museo do Chocolate ou obradoiros de olería coma os de Niñodagua convértense en fantásticas opcións para que a viaxe sirva para coñecer de primeira man os diferentes oficios dos habitantes do interior de Galicia.

Os máis pequenos da casa poderán experimentar un achegamento á oferta de turismo industrial da zona coa visita ao Museo do Ferrocarril en Monforte de Lemos para subir e baixar aos trens, ver como son as máquinas e coñecer como eran os trens que estiveron en funcionamento ata hai poucos anos.

Museo do Ferrocarril

Outra curiosidade que lles chamará moito a atención será o Museo Casa de Bonecas de Monforte, unha colección pequena mais moi valiosa dunhas 24 pezas creadas polos artesáns Josela Fernández e Francisco García-León. As casas de bonecas inclúen ata unha reprodución do pazo Muíños de Antero de Monforte.

Gozar da natureza elixindo cada día un paseo polas múltiples rutas de sendeirismo e camiñar por bosques autóctonos coñecendo flora e fauna desta rexión permiten a pais e nenos conectar coa natureza e gozar da singular paisaxe ribeirega e dunha contorna natural inigualable.

Outra fantástica opción para adestrar a vista e admirar a orografía é facer a ruta de miradoiros que hai por toda a Ribeira Sacra. Os nenos non van esquecer cales son os ríos que bifurcan a paisaxe e aprenderán sobre a xeografía de Galicia, a vida da zona, a produción agrícola e os valiosos monumentos que chapican as montañas ata onde alcanza a vista.

Ecomuseo de Arxeriz

Os cursos fluviais tamén forman parte dos recursos turísticos da Ribeira Sacra, de feito, o percorrido en barca polo río Cabe en Monforte ou as rutas en catamarán polos canóns do Sil son algunhas das experiencias máis atractivas para tamén para os cativos e cativas.

Os pequenos máis larpeiros non poden marchar da Ribeira Sacra sen degustar a gastronomía local, eles mesmos poden aproveitar a súa viaxe no outono para colleitar castañas; para ver como se inicia a vendima ou para probar o mel que producen as afanadas abellas que liban o néctar das flores que decoran vales e montañas.

Para organizar unha escapada durante o curso escolar ou aproveitar as vacacións de Pascua, Nadal ou verán para pasar tempo en familia, a Ribeira Sacra é o destino ideal. Unha paisaxe maxestosa, unha experiencia auténtica e ancorada na tradición. Desfruta cos máis pequenos dunha experiencia natural que non van esquecer nunca e ensínaos a amar e protexer a Ribeira Sacra!

PUNTOS DE INTERESE

📍 Miradoiros

Miradoiros con fácil acceso, especialmente recomendados para ir con nenos, o das Penas de Matacás en Castro Caldelas, o miradoiro do Duque en Monforte ou o de Sanxiorto en Sober. Realmente todos son interesantes e dependerá da idade dos máis cativos e cativas e o afeitos que estean a camiñar.

Miradoiro de Cividade

📍 Ecomuseo de Arxeriz

Museo con diferentes recursos etnográficos, patrimoniais, artesanía e viticultura tradicional entre outras cousas. Aquí os nenos poderán coñecer no mesmo espazo moitos recursos culturais e etnográficos moi interesantes da Ribeira Sacra.

📍 Museo Casa de Bonecas (Monforte de Lemos)

En Monforte, nun baixo da estación de tren, atópase este pequeno museo con máis de 20 casas de bonecas con todos os detalles. Casas de diferentes estilos que poden contemplarse grazas a unha visita guiada.

📍 Praias fluviais

Poderase gozar de dúas praias fluviais con todos os servizos, como a da Cova no río Miño e a de San Clodio no Sil. Para evitar riscos innecesarios, é recomendable evitar o baño en zonas non indicadas especificamente.

Praia da Cova

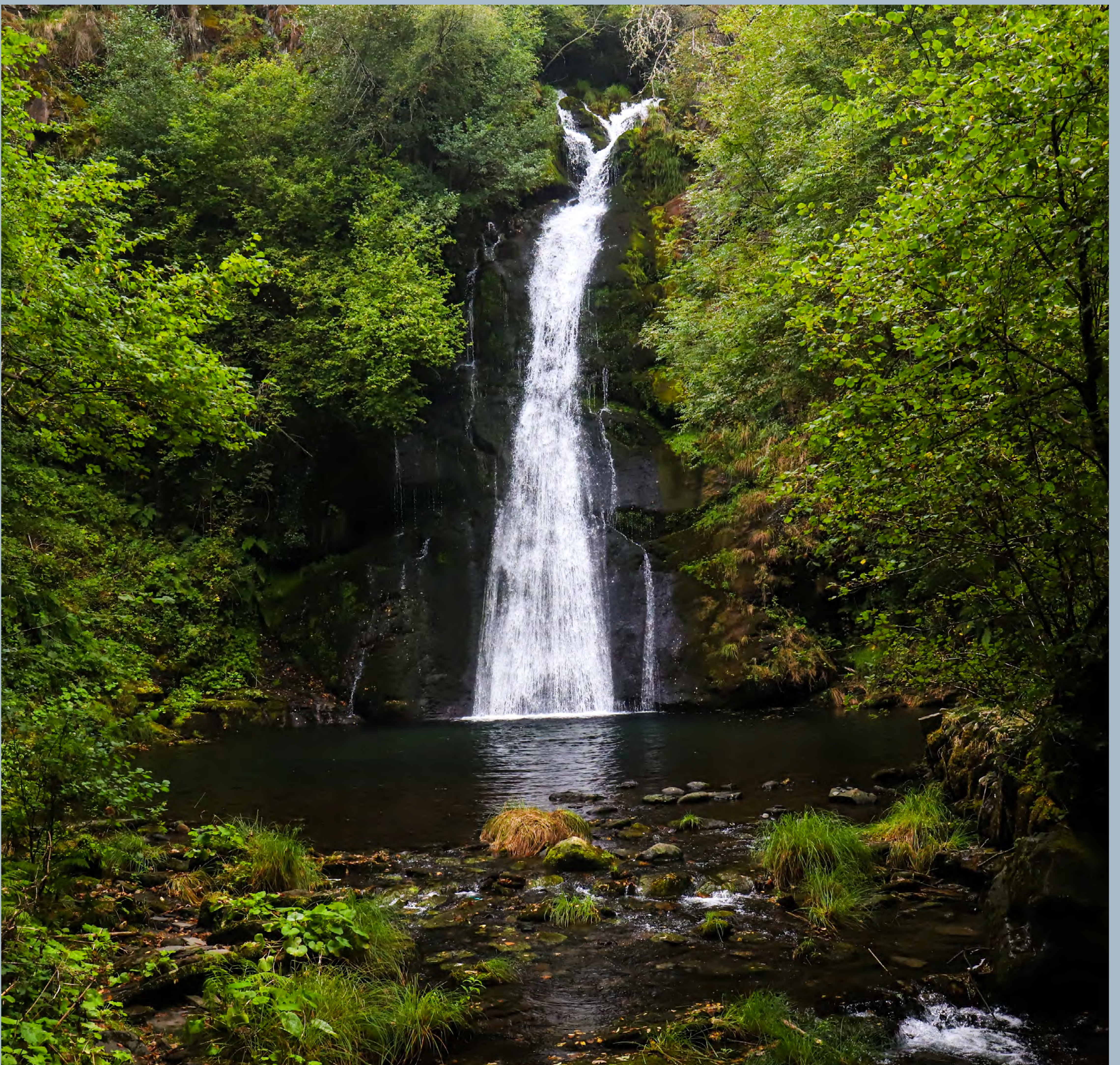
📍 Museo do Ferrocarril de Galicia

O Museo do Ferrocarril de Galicia é un lugar perfecto para facer unha viaxe ao pasado a través de locomotoras e vagóns de época conservados en perfecto estado. Maquinaria e pezas de antigas estacións ou maquetas, con explicacións acerca de todo o funcionamento dos trens e o mundo ferroviario. Visitas guiadas e tamén por libre.

📍 Fervenzas

Como acontece con algúns miradoiros, tamén algunhas das fervenzas teñen un acceso un pouco máis complicado ou hai que camiñar durante un tempo para poder acceder a elas. Non obstante, hainas de acceso máis doado e alcanzables para ir con nenos como as do Cachón na Teixeira, ou na fervenza de Augacaída pode valorarse se facer a ruta en barco polo río.

Fervenza de Vieiros

📍 Paseos en catamarán

Ao percorrer en catamarán os ríos Sil e Miño é posible gozar destas maravillosas paisaxes mentres sucamos as súas augas.

Entre outras rutas que se poden facer están as de Santo Estevo (Nogueira de Ramuín), Abeleda (Castro Caldelas), Ponte do Sil (Monforte de Lemos) e Os Chancís (Sober).

Para saber información de cada unha destas rutas será necesario contactar coas empresas que as realizan.

📍 Castelos

Na Ribeira Sacra tamén é posible visitar castelos, algúns deles en ruínas, pero visitables. Cada un coas súas características e con séculos de historia entre as súas paredes.

Entre eles salientamos o castelo dos Novais, a torre da homenaxe de Monforte de Lemos ou o castelo de Castro Caldelas.

Aínda que non se trata dun castelo, o pazo de Tor, no municipio de Monforte, é unha opción interesantísima de visita, forma parte da Rede Museística Provincial de Lugo e a visita é guiada. Neste pazo rodáronse escenas de películas como *A Esmorga*.

S O B R E   O   A U T O R

Alberto Ribas naceu en Pontevedra. Dende hai 8 anos traballa como creador de contido nas redes sociais e a través dos seus blogs: **www.alviento000.com**; **www.maisgrelos.com** e como fotógrafo profesional.

Apaixonado das viaxes, ten percorrido varios países e continentes recollendo en imaxes e textos as súas vivencias. Colabora como freelance con varios medios de comunicación e como creador de contido e social media manager para varias marcas. Orientou a súa carreira profesional á difusión e promoción en redes sociais de destinos e empresas. Conta con miles de seguidores nas súas diferentes plataformas.

«Alviento000», como se lle coñece no mundo blogger, é xa un referente no sector do márketing en liña especializado en gastronomía e viaxes.

Nesta guía sobre a Ribeira Sacra amósanos algúns dos recunchos que forman parte do seu catálogo fotográfico e comparte a súa visión do destino, dende o punto de vista da autenticidade e da importancia da súa preservación natural e cultural.

CRÉDITOS

Textos y fotografías:
Alberto Ribas (Alvientooo)

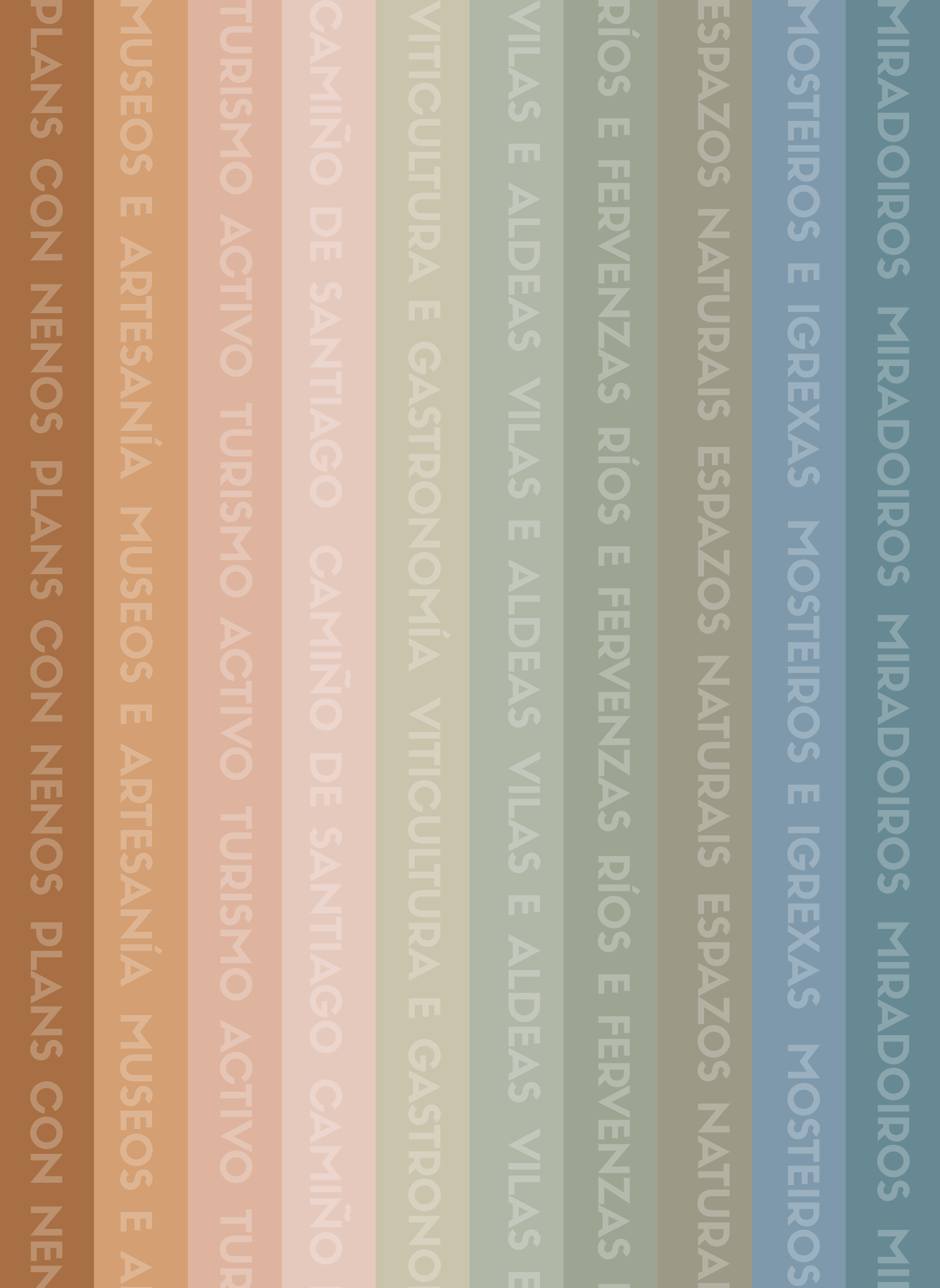
Revisión de estilo:
Arancha Vilas Perez

Revisión lingüística:
Paulo Vilar Millán

Maquetación:
Thais Feijoó - Casa Volar

Este proxecto editouse ao abeiro do Fondo de proxectos culturais Xacobeo 2021-2022 da Xunta de Galicia

XUNTA
DE GALICIA

Xacobeo 21-22